

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

כ - כד ט בת

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, ניו

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושתים לבריאה

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

לעילוי נשמת

מרת שושנה ב"ר שלום ע"ה

ימיני

נפטרה בש"ק פ' ויגש, ז' טבת ה'תשס"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י בנה

הרה"ת ר' אמיתי וזוגתו מרת פייגא שרה

ומשפחתם שיחיו ימיני

כתובתינו באינטרנט: <http://www.moshiach.net/blind>

בימות המשיח, און חיים נצחיים וואָס וועט דעמולט זיין.

ובנוגע לפועל מיינט עס, אַז די עבודה פון אידן איצטער דאַרף זיין „להביא לימות המשיח“, צו שוין גלייך מגלה זיין בפועל ווי דער מצב פון „הבאים מצרימה“ אין גלות איז באמת אַ מצב פון „גאולת ישראל“, דורך דעם וואָס מ'גרייט זיך אליין און מ'גרייט צו אַנדערע צו דעם מצב פון „ימות המשיח“.

כולל ובמיוחד – בקשר מיט דעם יום ההילולא פון דעם רמב"ם – דורך מחזק זיין און מוסיף זיין אין לימוד ספר משנה תורה להרמב"ם. . . ובפרט – אין ספר הרמב"ם עצמו – הלכות מלך המשיח, אין די לעצטע צוויי פרקים פון הלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

און נוסף צו דעם אייגענעם לימוד בזה, זאָל מען זען אויך משפיע זיין אויף אַנדערע אידן אַרום זיך, אנשים נשים וטף, באופן פון „העמידו תלמידים הרבה“, ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, אַז דורך דער עצם החלטה בדבר זאָל מען תיכף ומיד באַקומען דעם שכר, דער קיום בפועל פון דברי הרמב"ם בסיום ספרו, אַז לאחר וואָס מ'האַט שוין דעם „מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו. . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה'“ – וואָס ער איז „בחזקת שהוא משיח“ – זאָל ער שוין גלייך ווערן „משיח בודאי“, דורך דעם וואָס „עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל. . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו“.

(משיחות ש"פ שמות, כ"א טבת תשנ"ב)

(4) ויקר פל"ב, ה.רש"נ.

(5) כ"ה הכותרת בדפוס ויניצאה רפד. שי.

(6) אבות פ"א מ"א.

(7) ה' מלכים ספ"א.

כ"כ טבת*

א. בהלכות ת"ת פרק שני מאריך רבינו הזקן בביאור החיוב ללמוד כל התורה כולה; והאיסור לשכוח דברי תורה (שלכן יש חיוב לחזור על הלימוד פעמים רבות כו' שלא לשכוח), וכותב, שמי שאין דעתו יפה ללמוד ולזכור כל התורה כולה, „צריך שיהי' כל לימודו בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצות כהלכתן וליזהר מליכשל באיסורי חס ושלום“.

ואח"כ ממשיך ד, „אם אחר שהוא בקי היטב בכל לימודו המביא לידי מעשה: . . יוכל' לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר ויספיק לו שאר היום לחזור על לימודו המביא לידי מעשה, אזי חייב להוסיף מעט מעט ללמוד בשעה זו הלכות אחרות שהן פירוש התרי"ג מצות אף מצות שאינן נוהגות כמו קדשים וכו' כיוצא בהן ולחזור עליהן כראוי כו' כמשנ"ל למעלה שנאמר כל המצוה וגו'“

(1) ביאור בלימוד ספר הרמב"ם ע"פ שיטת אדמו"ר הזקן בה' ת"ת שלו – בקשר לימי ההילולא: כ' טבת – דהרמב"ם וכ"כ טבת – דאדמו"ר [בשנת תקע"ג, מוצש"ק שמות (כקביעות שנה זו – תש"נ) – ראה לשון הצי"צ הנדפס במענה לשון בהקדמה. ובסו"ס פסקי דינים להצי"צ (קה"ת, תשל"ב) תמב, א (בהוצאת תשנ"ב – תיא, ב). וראה לקר"ש חכ"ז ע' 26 ואילך – השייכות ביניהם.

(1) ס"א וב'.

(2) ס"ג ו'.

(3) ס"ח.

(4) ס"ט.

(5) לשונו שם רס"י.

(6) ס"א.

(7) עקב יא. כב.

ולא' עליך המלאכה לגמור. ולכן אף שאין שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כ"כ, עכ"פ ילמוד אותו מתוך המשניות עם פירושי-הן ויחזור עליהן כראוי עד שיהי' זוכרן כו' ויש לו לעסוק תחלה בסדר קדשים כמו שאמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. וע"כ נכון ה' דבר אם אפשר לו ללמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל ס' עבודה וס' קרבנות ואח"כ במשך הזמן אם יוכל להוסיף עוד בשעה זו ללמוד ולחזור כראוי יעסוק בסדר טהרות וזרעים כו'.

וצריך ביאור: בתחילת הפרק"י ביאר אדמו"ר, שלימוד „הלכות פסוקות בלי טעמים“ אינו מספיק, „כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין ונקרא בור, ולכן ישי" אסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד“ (ולפיכך גם בתחילת לימודו חייב אדם ללמוד „תלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות ובריתות ומימרות האמוראים ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור וש"ע כמו הרא"ש וכו'“).

(8) אבות ספ"ב.

(9) ראה מנחות ק"א.

(10) ס"א.

(11) בפנים מציון „רש"י וסמ"ע בהקדמה“ וראה

בקורא שם סק"א (הוצאת קה"ת, תשכ"ה ושל אח"כ –

תתלו, א), ובמ"מ שם (שם, ב).

שלימות [ולא רק אלו שבמשנה] . . בחי' בור הרמב"ם ז"ל – והרי חיבור הרמ"ב"ם הוא „בלי נתינת טעמים להלכות כלל" (כנ"ל).¹⁷

ואע"פ שאם ילמוד גם טעמי ההלכות בקצרה יחסר בכמות הלימוד – הרי בלאו הכי מדובר במי שלא יוכל לגמור את כל התורה כולה (אפילו רק ההלכות הפסוקות), ואפשר שלא יוכל לגמור יותר מסדר קדשים (ורק שאם במשך הזמן „יוכל להוסיף עוד בשעה זו . . יעסוק בסדר טהרות וכו'"), וכבר כתב ע"ז שם שלא יחוש לזה שאינו יכול לגמור כל התורה כולה, כי „לא עליך המלאכה לגמור" (וכמו שהביא לפנ"ז) ש„היו מצויים בימיהם תלמידים שלא היו בקיאים ויודעים בע"פ רק מסכת אחת ויש מהן שתי מסכתות"; וכיון שבכל אופן „לא עליך המלאכה לגמור", הרי לכאורה עדיף יותר לימוד מעט הכמות ורב האיות (היינו הלכות בטע' מיהן בדרך קצרה), מלימוד הלכות פסוקות בלי טעמים מתוך המשניות וחיבור הרמב"ם?

ב. ויובן זה בהקדם בירור כללי בגדר חיוב לימוד התורה לפי שיטת אדה"ז בהלכות תלמוד תורה.

(17) ודווקא לומר שכוונתו שלילמוד הרמב"ם עם נ"כ המבארים גם המקורות וטעמי ההלכות.

ועוד יותר: מזה שמביא לימוד „המשניות עם פירושה" כחידא מחתא עם לימוד הרמב"ם (שהוא בלי טעמים כלל), משמע, דגם מ"ש „המשניות עם פירושה" אין הכוונה לטעמי ההלכות בדרך קצרה (כבתי"ט הנ"ל), אלא לפירושים המבארים דברי המשנה, וכן לידע תוכן פסוק ההלכה, כדי להוציא מאידך טעמא שבפרש"י (סוטה שם ד"ה שמורין) – ע"ד המורין הלכה מתוך משנתם שהם מבלי עולם – ד"ש משניות הרבה . . (ד"חידא) היא ולית הלכתא כו'.

(18) סו"ח.

[וזהו כשיטת רש"י והרא"ש, ודלא כשיטת הרמב"ם „שחיברי" ספר משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו לבדו כמ"ש ב- הקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כו'].

וא"כ אינו מובן: כיון ש„אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין ונקרא בור", אמאי כותב ש„אם יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר . . ילמוד . . מתוך המשניות . . חיבור הרמב"ם ז"ל בס' עבודה וס' קרבנות" – הרי לכאורה יותר טוב ונכון שילמוד ההלכות „בטעמיהן בדרך קצרה" (מהתלמודי והפוסקים), שאז מבין ההלכות „לאשורן על בורין"?

[בנוגע ללימוד משניות יש לומר, שמטעם זה מוסיף אדה"ז „(משניות) עם פירושה", כי בפירושי המשניות נכללים גם הטעמים (וכמבואר בהקדמת התיו"ט למשניות): אבל ע"פ מהמשך דברי אדה"ז, שנוסף על לימוד המשניות יש ללמוד גם „הלכות כל הקרבנות ב-

(12) ברכות ה, א ד"ה זה גמרא. מו, ב ד"ה שלא שמש. סוטה כב, א ד"ה ולא שמש ת"ח וד"ה שמורין הלכה.

(13) בתשובה כלל לא סימן ט.

(14) ל' אדה"ז בקריא לרפ"ב שם. ע"ש בארוכה.

(15) ל' אדה"ז שם ס"א.

(16) ואף שהמדובר (כלשון אדה"ז) „שאינו שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כו' – הרי כיון שהמדובר במי ש„יוכל לקבוע לו שעה גדולה" (לא רק „שעה קטנה", כבסעיף י"ד שם), עכ"ל לכאורה, שכוונת אדה"ז שאינו יכול ללמוד הרבה מהתלמוד ולחזור ע"ז, אבל לא שאינו יכול ללמוד כלל מהתלמוד כ„שעה גדולה" זו. ולהעיר מהסמ"ג בהקדמה למ"ע (מקורו דאדה"ז בסעיף זה, כנסמן בשו"ע) „ויש אדם שילמוד כל ימיו ולא יכול להשיג לדעת מצוה אחת כמאמרה בע"פ מחמת אורך הגמ' ופלפולה כו'".

נח.

מ'האט שוין גערעדט מערערע מאָל דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אַז נוסף אויף דעם וואָס ס'איז שוין „כלו כל הקיצין", האָבן אידן שוין תשובה געטאָן, און מ'האט שוין אַלץ פאַרענדיקט, כולל אויך – „צופוצן די קנעפלעך", און מ'דאַרף נאָר האָבן אַז דער אויבערשטער זאָל אויפגעפּענען די אויגן פון אידן זיי זאָלן זען ווי ס'איז שוין דאָ די גאולה האמיתית והשלמה, און מ'זיצט שוין באַ דעם שולחן ערוך, בסעודת לויתן ושור הברי' וכו' וכו'.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק . . בדורנו זה ובזמננו זה, לאחר וואָס מ'האט שוין אַלץ פאַרענדיקט (כנ"ל), האָט מען די הבטחה גמורה אין תורה, אַז עס וועט זיכער זיין „(תזכור את יום צאתך מארץ מצרים) כל ימי חיך . . להביא לימות המשיח",

ובפשטות – אַז מ'דאַרף ניט אָנקומען צו אַ הפסק ח"ו צווישן „כל ימי חיך" און „ימות המשיח" (ווי דאָס איז געווען באַ אידן בכל הדורות שלפני דורנו זה), נאָר „כל ימי חיך" פון יעדער איד, זיינע חיים גשמיים אַלס נשמה בגוף, זיינען כולל בפשטות (אויך) „ימות המשיח" בלי הפסק, וואָרום די גאולה קומט תיכף ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אויב דאָס איז אַ מצב פון לילה, „הבאים מצרימה"), אַזוי אַז דער רגע האחרון פון גלות און די נקודה האחרונה פון גלות ווערט דער רגע ראשון און נקודה ראשונה פון גאולה,

און פון „ימי חיך" בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח"ו (אפילו אויב ער איז שוין עלטער פון שבעים שנה וכיו"ב), גייט יעדער איד גלייך איבער – בתכלית השלימות, „ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", אין דעם המשך פון „כל ימי חיך"

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) ראה ב"ב עז, ב וא"לך. פסחים קט, ב. ועוד.

(3) ברכות יב, ב.

דתניא הנק' חינוך קטן, וכן בנוסח שער התניא, אשר שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהתיבות, ספר לקוטי אמרים כו' בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י, הוא לשון רבנו הזקן, ובפמ"ב (בהיפך הסדר).

דא"ג הלשון האמור נמצא ג"כ בעבודת הקדש לר"מ י' גבאי חלק ד' פרק א' ובשל"ה איזה פעמים [נמצא בכת"י אחד חסיד: עיין ירושלמי יבמות פ"ד הלכה י"א רבא דמתניתא רבא דאולפנא עיי"ש].

(ממכתב י"א אי"ר, תשי"ח)

(י' ג, ב. שפט, א. שפט, ב.)

... (ב) ת"ח על מ"ש שהעיר שימת לבו לטעות הדפוס שמצא במורה שיעור ביום ז' שבט דשנה מעוברת*, והוא כמו שכתבתי במכתבי הקודם שמפני הטרדות מסרתי וסמכתי בהגהה כמו אלו על אחרים, ובכלל הרי אמר הכתוב שגיאות מי יבין.

ג) מה שהעיר בהתיקון דרך אפשר עמוד ת"י** כבוד מרנא במקום מרנא החסיד מרנא במקום החסיד, ומפני שמצאתי רשום כך על גליון התניא והועתק מתניא של זקני החסידים בדורות שעברו שכנראה משאר הערותיו ה' בר סמכא, אבל בכ"ז לא יכולתי לברר ברור מי הוא ולכן הכנסתי השינויים שלו בהמחלקה של תיקונים בדרך אפשר.

ד) בענין הספק בתניא פרק א' ע' ה' שורה ז' בתיבת "מזה" הנה לדעתי נמשכת לפניי. — וכן תיבת "זה" בדף כ"ד ע"ב שורה יא. אף שבאחרונה י"א שנמשכת למטה. וצ"ע בקונטרס ביקור שיקאגא ע' ס"ג*** ואילך ...

ז) מה שכותב שיש לו ספר קטן פירוש בכת"י על התניא, הנה העתק הנמצא אצל ... לא נמצא אצלי, אבל מצאתי כאן ביאור תניא שכפי הרשום עליו זהו ממהר"י קיידאנער, מתחיל בלקו"א פרק א' וכו' ואף שבאמת ידוע שצדקת הצדיק ורשעת הרשע במחשבה כו' ומסיים בביאור על פרק י"ב אבל אם לא זהו הנמצא תח"י כהדר"ג שי' הנה א"ת אה"י לו אם כהצעתו יוכל להמציאו אלי על זמן ידוע ...

(ממכתב י"ד אדר א', תשי"ד)

(י' בהוצאות שלאח"י תוקן. המו"ל.)

(** בתניא פורמט כ"ס. המו"ל.)

(*** סה"ש תשי"ב ע' עז. המו"ל.)

שבעל פה ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר כו' ... הנקרא גמרא", הרי, שגם בתחילת לימודו חייב אדם ללמוד פלפולה של תורה נולא רק הלכה למעשה, כי לדעת הרמב"ם מספיק לימוד "משנה", שהיא הלכות פסוקות בלי טעמים (ובלשון הרמב"ם הנ"ל "שליש בתורה שבעל פה"), כדי לידע את המעשה אשר יעשו, וכנ"ל סעיף א).

ואדרבה: דוקא לשיטת אדה"ז, זה שחייב אדם ללמוד "שליש בתלמוד" היינו רק טעמי ההלכות בדרך קצרה, שזה נחוץ בשביל הבנת "גופי ההלכות לאשורן על בורין" (ורק אז מותר להורות), משא"כ פלפולה של תורה, שהוא "עומק עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר כו'", אין לו לעשות בתחלת לימודו אלא לאחר שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות בטעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלפול¹⁹.

גם: אם כוונת הרמב"ם רק שיסוד חובת הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה, אינו מובן למאי נפק"מ סיום לשונו "שהתלמוד מביא לידי מעשה) ואין המעשה מביא לידי תלמוד".

וביותר תמוה: להלן בהלכות ת"ת²⁰, כשמפרט הרמב"ם ההלכות הקשורות עם כלל זה, שהתלמוד קודם למעשה בכל מקום" (דחיית מצוה מפני מצות ת"ת), כותב "שתלמוד תורה (שקול) כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום" — ואינו מוסיף פרט זה, ואין המעשה מביא לידי תלמוד". ואם במקו"מ של הלכה זו לא הביאו הרמב"ם,

וז"ל אדה"ז בריש פרק ב' שם: "מי שלא לימדו אביו תורה חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר²¹ ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם זו מ"ע של ת"ת על כל אדם לעצמו ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה". ומציין מקורו ב"רמב"ם²² מגמ' קדושין כ"ט²³". אלא שברמב"ם, לאחר שהביא הלימוד מ, ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם", מוסיף, וכן אתה מו" צא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד", אבל אדה"ז השמיט סיום זה.

ולכאורה נראה לבאר הטעם שהשמיט אדה"ז הוספה זו, כי לפי הסברה זו גדר החיוב דת"ת הוא להיותו מביא לידי מעשה, וכפי שמבאר הכסף משנה ש, מאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד, דמשמע מדבריו, שיסוד חיוב הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה.

ועפ"י יש לומר, שזה שאדה"ז השמיט רא"י זו הוא לפי שס"ל שהחיוב הוא (כ- המשך דבריו) "ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה", שלימוד זה אינו רק לימוד המביא לידי מעשה, אלא כולל ידיעת כל התורה כולה, וגדר מצוה זו הוא חובת ידיעת התורה לשם ידיעה (לא לשם מעשה).

ג. אבל אין לפרש בדעת הרמב"ם, שחובת הלימוד אינה אלא משום שמביא לידי מעשה, שהרי גם להרמב"ם חובת לימוד התורה כוללת לא רק לימוד הלכות הצריכות, וכמו שפסק להדיא²⁴ ש, חייב (אדם) לשלש את זמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה

(19) ואתחנן ה, א.

(20) ה' ת"ת פ"א ה"ג.

(21) ע"כ. וראה רש"י שם ד"ה דכתיב.

(22) שם ה"א. וראה גם ה"ב.

(23) פ"ג ה"ג.

וישנה? כפשוט שאין לשנות מכמו שהדפיסו רבותינו משנת תר"ס.

(ממכתב חורף, תשמ"ג)

(*) מענה לא' שרצה לשנות ולהוסיף בתניא הנדפס (לדוגמא: תיקונים, מורה שיעור וכו' על הגליון). המו"ל.

... לשאלתו ע"ד ב' בתניא – עיין (סוף) הקדמת הרמב"ן לפי עה"ת.

(ממכתב ימי הסליחות, ה'תשכ"ד)

(*) מענה על שאלה בהמבואר (קונטרס עץ החיים בהוספות ע' 87. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תשכ) דמאי שנא תניא מספר אחר שנכתב ברוה"ק אשר כיון שנכתב ברוה"ק הרי נכלל בו בדרך ממילא כל הסברה והשכלה שהיא נכונה כשלעצמה גם אם המחבר לא התכוין אליה. המו"ל.

במענה למכתבו מד' אייר, בו שואל:

האם נכון מה שאומרים שכוונת רבנו הזקן בהקדמתו להתניא בכתבו, מפי ספרים, לספרי מהר"ל מפראג.

כן מפרשים חסידים בלמדם ספר התניא, ע"פ מה שקבלו מזקני החסידים מדור לדור, אבל לא שמעתי בזה מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ ז"ע, אף שבכלל מסורת חסידים בעל סמכא היא.

ולהעיר אשר הלשון מפי ספרים ומפי סופרים, מובא ג"כ בהקדמת חלק ב'

למה הביאו כאן, כשהענין הובא רק דרך אגב לראי' על ענין אחר?

ד. ולכן נ"ל, שאין כוונת הכס"מ במ"ש (בפירוש דברי הרמב"ם), ומאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד, רק דחייב ללמוד כדי שידע איך לעשות (כיון שהתלמוד מביא לידי מעשה) – אלא שזוהי גם ראי' בדרך כ"ש וק"ו, דכיון שמצינו בכל מקום שהתלמוד קודם (ויותר חשוב) מענין המעשה, מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד, א"כ, מי שחייב במעשה, כ"ש וק"ו שחייב בתלמוד (שיר-תר חשוב וקודם למעשה בכל מקום).

ועפ"ז יוצא שכוונת הרמב"ם היא, אדרבה, להגדיל חשיבות הלימוד על ה- מעשה, דמלבד חובת הלימוד מפני שהוא מביא לידי מעשה, הרי עצם חיוב הלימוד הוא יותר חשוב וקודם לענין ה- מעשה. דמעלה זו היא מצד עצם ידיעת התורה, ולכן פסק הרמב"ם שגם בתחילת לימודו של אדם חייב ללמוד שליש זמנו בפלפולה של תורה, הנקרא גמרא.

ולכן יש לומר, דזה שאדה"ז השמיט סיום דברי הרמב"ם, "וכן אתה מוצא כו", הוא לפי שלשיטתו אזיל בהא ש, חייב לשלש את זמן למידתו, שפירש, "שליש בתלמוד" (בתחלת לימודו) – היינו, "לידעי' הטעמים בדרך קצרה מהתלמוד והפוסקים בלי עיון רב ופלפול", וכ- דלקמן.

ה. ויש לומר הביאור בזה:

כאשר אדה"ז מבארי' החיוב, "לידע

(23*) להעיר מפירוש נמוקי מהרא"י על הרמב"ם כאן דתלמוד קודם למעשה היינו, דקודם בזמן. וראה גם לחם יהודה לרמב"ם כאן.

(24) בפ"א ס"ד (תתלא, א בסופו ואילך) בחיוב לימוד האב לבנו.

כל התורה שנכתב ושבע"פ כולה, מפ' רש"י ומפרט, "דהיינו תנ"ך וכל הלכות פסוקות של כל התורה עם הטעמים כי הן הן פ"י התרי"ג מצות שבתורה, ועד"ז מדייק עוד כמה פעמים בהל' ת"ת, בגדר ידיעות ההלכות כו, שהן "פירוש התרי"ג מצות שבתורה".

וביאור לשון זה מובן מדברי הסמ"ג – שהוא מקורו של אדה"ז שיש חיוב ללמוד גם הלכות של המצות שאינן נוה- גות בזמן הזה – וז"ל: "כי המצות אשר צוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אע"פ שאינם צריכין עתה, כי על כל המצות נצטוינו ולמדתם אותם ונאמרי' שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם וגומר, ונאמרי' ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, הא למדת שהשמירה וה- עשי' שני דברים הם, כי אין שמירה אלא בלב . . . וכן אמרו רבותינו ושמר- תם זו המשנה ועשיתם זו העשי'".

ומדבריו מובן, שבנוגע לתרי"ג מצות יש שני חיובים: א) עשיית התרי"ג מצות, ב) שמירת תרי"ג מצות בלב, דהיינו ידיעת המצות.

ועפ"ז יש לומר, שזהו יסוד החילוק בין שיטת הרמב"ם ושיטת אדה"ז בגדר מצות ידיעת התורה: לדעת הרמב"ם הי' חיוב בפ"ע של ידיעת התורה, ואילו לאדה"ז יסודו הוא ידיעת תרי"ג מצות

(25) שם ס"ז. פ"ב ס"א (תתלה, ב) ובסוף הסעיף. ס"א. פ"ג ס"א (תתמה, א"ב). שם ס"ב. ועוד.

(26) ראה לשון הקדמת בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז (נעתק לקמן הערה 44).

(27) בהקדמה למ"ע.

(28) כנסמן בפנים השריע בפ"א ס"ד. פ"ב ס"ה (בסופו). שם ס"א.

(29) תבוא כו, א.

(30) אמור כב, לא.

(31) תרי"ב (ורש"י) אמור שם.

שבתורה, וגדר הלימוד הוא ע"ד קיום תרי"ג מצות, אלא שזה במעשה וזה ע"י שמירה בלבד. נענין זה מודגש גם בלשון אדה"ז בהל' ת"ת³² בשם "חכמי האמת" בנוגע לחיוב לימוד כל התורה כולה, "שכל נפש מישאל צריכה כו' שתקיים כל התרי"ג מצות במעשה דבור ומחשבה, ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיה"³³.

ועפ"י יש לומר, שהרמב"ם ואדה"ז חלוקים בפירוש דברי הכתוב, ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" (שהוא מקור החיוב ללמד את עצמו):

מדברי הרמב"ם, שלאחרי הבאת הכ" טוב ממשיך, "וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה כו" מובן שם פרש התיבות, "ושמרתם לעשותם" על עשיית המצות ונהכתוב בא להדגיש הקדמת תלמוד למעשה, שבתחילה בא, ולמדתם אותם ואח"כ, "ושמרתם לעשו-

(32) והרי קיום מצות ידיעת התורה לאדה"ז תוכנה גם כפשוטה – שמירה בלב (ראה תרי"ג בחוקות) ובמצות ידיעת התורה לאדה"ז יש בו חיוב מצות ושננתם, "שהיו ד"ת שנונים ומחודדים כו" – הל' ת"ת שם פ"ב ס"ג) וכן לא דופן תסורו (דקאי אכל התורה כולה שבוע"פ כו" – קריא לרפ"ג (תתמג, ריש ע"ב), וכמ"ש אדה"ז שם (פ"ב ס"ב) "שנחקק היטב בזכרונו כל התורה שבכתב ושבוע"פ כולה".

(33) פ"א ס"ד.

(34) וראה לקריית ס"פ קדושים (ל, ד).

(*) דעת אדה"ז בקריא שם (תתמא, ב) שגם להרמב"ם אין לשכוח דבר מדיני התורה. וסמך על מ"ש וחיוב לשלש זמן כו' כדי שלא ישכח דבר כו' דממילא משמע דגם בחזקת למודו צריך לחזור כי לא ישכח. אבל לשיטתו, אל תקרי ושננתם היא אסמכתא בעלמא וה"ל לאו דהשמר כו'. ע"ש. ועכ"פ לא כ' הרמב"ם בהל' ת"ת שם (פ"א ה"ב) כלשון הנ"ל אדה"ז.

תם": אבל אדה"ז שלא הביא המשך דברי הרמב"ם, מפרש שגם המשך לשון הכתוב, "ושמרתם לעשותם" קאי על חובת הלימוד, וכדברי הסמ"ג, "כי אין שמי" רה אלא בלב . . . ושמרתם זו המשנה", שצריכים לשמור התרי"ג מצות בלב ע"י לימוד וידיעת התרי"ג מצות, וזהו המשך לשון אדה"ז ש"ז מ"ע של ת"ת על כל אדם לעצמו ללמוד כל החורה שבכתב ושבוע"פ כולה כמשנית למעלה שנאמר' כל המצוה גו" (ששם, למעלה"ג הביא הכתוב', "כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת" ודברי הסמ"ג), שחיוב זה נרמז במ"ש, "ושמרתם לעשותם", ש"ז צריכים לידע כל התרי"ג מצות.

ועפ"י מובן עוד יותר החילוק בין שיטת הרמב"ם ושיטת אדה"ז בפירוש, "שליש בתלמוד" – שלהרמב"ם ה"ז פלפולה של תורה, ולאדה"ז הוא רק טעמי ההלכות בדרך קצרה כנ"ל:

לשיטת הרמב"ם שהמצוה היא ידיעת התורה, מה שאמרו חייב אדם לשלש זמן למידתו שליש במקרא שליש במשנה ושלש בתלמוד, היינו שצריכים לחלק זמן הלימוד בין כל חלקי התורה, מקרא משנה ותלמוד:

אבל לשיטת אדה"ז, אין הם ג' חלקים שונים, אלא מקרא משנה ותלמוד מהווים חפצא אחת של ידיעת תרי"ג מצות התורה, שבשביל ידיעה זו צריכים לימוד

(34) אלא שבכתוב (שהביא הסמ"ג שם) "ושמר" תם מצות ועשייתם אותם" שנאמר, "ועשייתם אותם", שהע"י ה"ע בפ"ע, מפרש הסמ"ג שם שני דברים, שמירה ועשי', משא"כ בכתוב, ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, ש"לעשותם" בא בהמשך ל"ו שמרתם", ל"פ שגזי נכלל בשמירה בלב. ולהעיר שבסמ"ג הובא גם המשך דברי הרמב"ם, "וכן אתה מוצא כו".

(34) ראה קריא לאדה"ז שם רפ"ב.

(שהיא עיקר תורה שבעל פה כולה), אלא שחסר בשלימות הידיעה (שהיא רק כשיודע גם טעמי ההלכות) – שבלאה"כ לא הגיע למדה זו כנ"ל.

ונמצא, שנוסף על כל המעלות שבוה שכל ישראל מתאחדים בלימוד אחד, ובזה גופא – בדברי הלכה, ובזה גופא – בספר הרמב"ם, שבו נכללו הלכות פסוקות של כל תרי"ג מצות התורה³⁴,

הרי ע"פ הנ"ל מובן, שבלמוד זה יש גם קיום מצות ידיעת עיקר תורה שבעל פה כולה (למי שאינו יכול ללמוד הלכות כל התורה כולה עם טעמיהן)³⁵.

(54) כמשנית במ"א (ראה לקרי' חכ"ז ע' 229 ואילך).

(55) וקיום מצוה זו יש בו תוקף גדול יותר מהא

ויהי רצון שנזכה ל"אותו הזמן" שאז יהיו ישראל, פנויים בתורה וחכמתה", ויהי לימוד כל התורה כולה בשלימותה, "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁵⁷.

(משיחת ש"פ חוקת חשד"מ)

לקרי' שחל"ו ע' 16

שמי ש"יכל לקבוע לו בכל יום שעה קטנה, יש לו ללמוד פ"א כסדר כל התלמוד בבלי וירושלמי מכילתא כו", המבואר בס"י שם, כי ע"ז כ' אדה"ז שם, נכון הדבר ע"ד הקבלה, משא"כ בס"א בלימוד הלכות כ' אדה"ז "חייב להוסיף כו".

(56) סיום הל' מלכים ברמב"ם.

(57) ישע"י יא, ט. רמב"ם שם.

מאשר הנני קבלת מכתבו מ"ג בתמוז, שהגיעני באיחור זמן רב, בצירוף ניתוח הגרפולוגי. ומוכרחני להודות, שלולא קראי במכתבו בפירוש שהמתח – זולת הכת"י – לא ידע דבר על בעל הכתב יד ולולא הכירי את כ' אישית, לא הייתי מאמין באפשריות הדבר.

דרך אגב בראותי כ' בהניתוח שהי' קושי באנאליזה מחמת המחסור בחומר הכתוב, הנני מצטער ביותר שלא הערותי לכ' כי בשו"ע לרבנו הזקן שהדפיסו אנ"ש במחנה מעבר באשכנז [אצל מינכען, בשנת תש"ח] בסופו יש פאקסימיליא מתשובה ארוכה, שמלבד הכמות הנוספת בחומר, יש בחומר זה כדי לגלות במדה יתירה מאשר בכת"י הנ"ל כוחות הפנימיים שבנפש הכותב, כיון שהכתוב בא בשינויים ותיקונים על הגליון ובין השיטין. אצל אנ"ש באה"ק ת"ו נמצאת הוצאה זו של השו"ע, ותקוטי שיוזמן לכ' לעיין בו. ות"ח אם יחווה לי דעתו בזה . . .

(מכתב ט"ו מנ"א, ה'תשי"ט)

בידיעה שהיא יותר שלימה, ידיעה „לא-שורה על בוריי“, אלא לשם ידיעת פיי התרי"ג מצות, לפי שחייב אדם לשמור כל התרי"ג מצות „בלב“ [ובזמן הזה בטל רק קיום תרי"ג מצות במעשה, ולא ה-שמירה בלב, שהיא ידיעת הלכות ה-מצות]. הרי מובן, שעדיף יותר ללמוד הלכות פסוקות ממשניות וחיבור הרמב"ם, שאז יש אפשרות שיגמור לימוד הלכות כל התרי"ג מצות⁵⁰, מלימוד מקצת הלכות (אף שהלימוד יהי מעולה יותר, עם טעמיהן בדרך קצרה).

כלומר: המדובר כאן אינו בלימוד הנוגע למעשה, אלא בלימוד הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה; וכיון שאין זה לימוד הנוגע למעשה, אלא רק לשם חר-בת ידיעת תרי"ג מצוות, לכן, טוב יותר שתהי' ידיעה בכל תרי"ג מצות שבתורה, מאשר ידיעה יותר שלימה אבל רק ב-מקצתן.

ט. והנה מכל הנ"ל יש ללמוד זירוז נוסף בההצעה ע"ד לימוד שיעור קבוע בספר משנה תורה להרמב"ם בכל יום (שנתקבלה ומתפשטת בתפוצות ישראל⁵¹) – שתוכן לימוד ספר זה, הוא לימוד תורה שבעל פה כולה, וכלשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד⁵² ש„חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה... שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם“:

(50) ראה אור צדיקים (לר"מ פאפירש) עמוד התפלה סכ"ב אות יט: צריך אדם להשלים תרי"ג מצות במעשה וביחבור ובמשנה ולכן יש ללמוד יד הגדולה להרמב"ם או סמ"ג וסמ"ק שיש שם ביאור התרי"ג.

(51) להעיר מרמב"ם הל' ממרים פ"ב הי"ב.

(52) בסופו.

דלפום ריהטא יש מקום לומר, ש-מעלה זו היא רק לשטת הרמב"ם, דס"ל שאפשר להורות גם בלי ידיעת הטעמים: אבל לפי פסק אדה"ז (כשיטת רש"י והרא"ש), שאסור להורות מתוך הלכות פסוקות ולימוד ההלכות צ"ל עם הטע-מים (בדרך קצרה עכ"פ) – וכפי שאדה"ז חיבר שולחן הזהב, הלכות בטעמיהן דוקא – לכאורה אין בלימוד הרמב"ם המעלה של ידיעת תורה שבעל פה כולה.

אבל⁵³ ע"פ הנ"ל מובן שאינו כן, כי גם לפסק אדה"ז, הרי אדם שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד ולזכור כל הלכות התורה כולה עם טעמיהן בדרך קצרה (אם מפני שאין לו פנאי או לפי שאין דעתו יפה להצליח בתלמודו כ"כ) – כרוב בני אדם שבדורנו – יש לו ללמוד פירוש התרי"ג מצות כולן (כפי יכולתו⁵⁴), דהיינו הלכות פסוקות ממש-ניות וחיבור הרמב"ם כנ"ל, לפי שגם זה הוי בגדר ידיעת תרי"ג מצות התורה

(53) להעיר גם מהקדמת המעדני יו"ט דאף ששיטתו היא כדעת הרא"ש שאסור להורות בלי ידיעת הטעמים, כי בנוגע לחיבור הרמב"ם, ותחשב לו לצדקה למען עשות כיום הזה להחיות עם רב הבלתי יודעים לירד לעומקה של כל הלכה ולהלכה ולשוט בים הגדול הוא ים התלמוד⁵⁵. וראה גם שו"ת שארית יהודה (הגיל הערה 48), והרי דבריו בשייכות לדברי הרמב"ם כתב בהמשך ולדעת אדה"ז בהל' ת"ת.

(54) לאחר לימוד הלכות הצריכות למעשה (כבהל' ת"ת שם). וראה הקדמת הרמב"ם כו' בשו"ע אדה"ז שם, ומפני שצרכי ישראל כו". הקדמת אדמו"ר האמצעי שם. מכתב אדהאמ"צ (אגרות שלו אגרת יט).

(*) אלא שמשמ"ח שם לחרץ, דגם הרמב"ם עצמו לא נתכוון אלא לכתוב הדברים למי שבקי כו'. ע"ש (הביאו אדה"ז בקו"א שם רפ"ב ודוחוהו כו').

המקרא – שבו נאמרו תרי"ג מצות⁵⁶: ולימוד משנה ותלמוד שהם פירוש ה-תרי"ג מצות⁵⁷: משנה – הלכות פסוקות: ותלמוד – ידיעת טעמי ההלכות בדרך קצרה שרק אז „מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריי“ [משא"כ פלפולה של תורה, שאינו נוגע לידיעת תרי"ג מצות התורה, ה"ז בא רק לאחר שהאדם גמר לימוד כל התורה כולה, „ליגמר והדר ליסבר“⁵⁸].

ו. ויש להוכיח זה (שלשיטת אדה"ז

(35) והא שלאדה"ז החיוב דלימוד תורה שבכתב הוא לא רק בחמשה חומשי תורה אלא גם נ"ך (כמש"ב פ"א ס"ד. ושם ס"א לענין הלימוד עם תינוקות. וראה פ"ב סו"ט) – הוא ע"ד חיוב לימוד ההגדות, אף שאינו פיי התרי"ג מצות (ראה לקמן ס"ז והערה 42). ולהעיר מפ"א ס"ז, ולכן לא נהגו עכשיו ללמד להתינוק כל התנ"ך כבימיהם רק תורה לבדה כי סומכים כו' וממ' צריך ללמוד ולחזור עמו פעמים רבות כל פרשיות התורה שבהן כתובות המצות והמשפטים שהתלמוד מפרשן והפסוקים והתיבות והאזניות שבהן הן נדרשים תמיד בתלמוד⁵⁹. וראה קריא שם סק"א (ושם תתכו, א בביאור דעת רש"י: דנביאים וכתובים ניתנו אח"כ ולא קאי עליהו קרא דולמדתם כו'). ואכ"מ.

(36) עפ"י יש להוסיף ביאור בזה שהביא אדה"ז שם פ"ב ס"ב גם דעת הר"ן (ע"ז יט, ב) וד"מ (יו"ד סרמ"ז אות ב) שגם בתחלת לימודו לא ישלש זמן לימודו לשלשה חלקים שונים ממש כו' ומסיים, „וטוב לחוש לדבריהם“

(ד"ש לומר שטעמי דהר"ן שהביא אדה"ז, שהרי המשנה חמורה מן המקרא וצריכה זמן מרובה יותר ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר מהמשנה⁶⁰, נוגע גם לגדר קיום המצוה לדעת אדה"ז.

כי כיון שהמצוה היא (לא סתם) לימוד התורה, (אלא) ידיעת התרי"ג מצות, הרי מובן, שאינו דומה [זמן] לימוד מצוה מסויימת בתושב"כ לזמן לימוד פירושה בתושב"כ⁶¹, דמשנה, צריכה זמן מרובה יותר, ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר מהמשנה⁶².

(37) שבת סג, א. שו"ע אדה"ז שם ס"א וב'.

עיקר חובת ידיעת התורה היינו ידיעת התרי"ג מצות) מדברי אדה"ז עצמו, להלן בהלכות ת"ת ריש פרק ג, וז"ל: „וכל מי שדעתו וכח זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה ה"ז לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה שבכ"פ כולה שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה שהן פיי כל התרי"ג מצות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים ואח"כ ישא אשה כו' שאם ישא אשה תחלה כו' לא יוכל לעסוק בתורה כראוי כ"כ ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמי-הן שהן פיי התרי"ג מצות ועיקר התורה שבע"פ“.

ויש לעיין, למה הזכיר כאן רק לימוד „כל ההלכות בטעמיהן“, והרי לעיל בפ-רק ראשון⁶³, כשמדבר ע"ד החיוב „לידע כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה“, כותב שזה כולל גם לימוד כל „דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות“, וכן להלן⁶⁴ כשמבאר ע"ד הח-יוב לשלש זמן למידתו, כותב ש„דרשות ההגדות יחשבו בכלל שליש במשנה“, וא"כ חייב ללמוד אותם – ולמה השמיט

ולהעיר שגם ב„ליסבר“ מדייק „לסבור סברות בעומק עיין טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר כו' עד שמגיע לירד לעומק ההלכה“ (ס"א שם), ועד"ז שם ס"ב „לסבור סברות לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות כו“ (וראה לשון הרמב"ם שם הי"א. קריא לאדה"ז שם סק"א). והיינו להדגיש יותר איד שגם „ליסבר“ (אינו סתם חיוב של סתם פלפול, אלא) נכלל במצות ידיעת „פירוש תרי"ג מצות שבתורה“, כי תוכנו ידיעת עומק הסברות וטעמי ההלכות. ובפרט לפי המשך דברי אדה"ז שם ס"ב ד„ליסבר“.. ולחזק חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלב כו' – ה"ז מודגש ביותר [אלא שמי"מ אינו בכלל „עיקר תורה שבעל פה“, כדלקמן סעיף ו].

(38) ס"ד.

(39) פ"ב סו"א.

בריש פרק ג ע"ד חיוב לימוד ההגדות [וכן כמה פעמים אח"כ בהמשך הפרק], מביא הענין דלימוד תורה שבע"פ כולה שהוא לימוד הלכות כו' ולא מזכיר ע"ד לימוד אגדות?]

וע"פ הנ"ל מובן, כי עיקר חובת ידיעת התורה היא ידיעת התרי"ג מצות, שבזה נכלל רק לימוד ההלכות של המצוות. וזהו גם דיוק לשון אדה"ז כמ"פ בפרק ג' שהלכות התורה שהן "פירוש התרי"ג מצות" הן "עיקר התורה שבע"פ", שבזה בא לתרץ דיוק האמור, דאף שהגדות שבתורה נכללות בתורה שבעל פה, מ"מ אינן בכללי. "עיקר התורה שבעל פה", שזהו רק פירוש התרי"ג מצות [ויש לומר, שמקור דברי אדה"ז הוא בהקדמת הרמב"ם לספר היד, "כל המצות כו' בפירושן ניתנו . . והמצוה זו פירושה . . ומצוה זו היא

(40 בס"ב.

(41) וגם בפ"ב סוסי"א שם שכתב, אך פירוש המקרא ודרשות ההגדות יחשבו בכלל שליש במשנה לפי שהמשנה כו', היינו דנחשב בכלל, אבל אין חיובו שווה ללימוד המשנה כו' – הלכות עצמן – שכי' לפני' בהספיק.

(42) כמ"ש אדה"ז פ"ב ס"י. ונכלל במצות ושננתם ובלא דפן יסורו, כמ"ש אדה"ז בקריא לרפיג (הניל הערה 32), וא"כ גם זה נכלל במצות ידיעת התורה שלומד לפני שנושא אשה – אבל מפני לימוד זה (דהגדות) לא נדחית מצות פרי' ורבי', אלא רק מפני ידיעת עיקר תורה שבעל פה, שהיא פי' התרי"ג מצות, ככפנים.

ולעזיר ממ"ש אדה"ז שם פ"ב ס"ט, ולימוד האגדות מביא גם כן לידי מעשה להתבונן מתוכן מוסר השכל, ומשמע באדה"ז שם שלימוד אגדות הוא גם ככלל הלימוד והלכות הצריכות למעשה (שגם מי שדעתו יפה כו' יש לו ללמוד ולחזור תחלה הלכות הללו הצריכות למעשה).

(43) כמפורש בקריא שבהערה הקודמת: דרשות הפוסקים שאינו פי' התרי"ג מצות וזה ההגדות.

הנקראת תורה שבעל פה"י], ורק חובת ידיעת, "עיקר התורה שבע"פ" חמורה כ"כ עד ש, נדחית" מפני לימוד זה מצוה רבה של פרי' ורבי"י.

ז. והנה אף שלדעת אדה"ז "עיקר התורה שבע"פ" שהוא פירוש התרי"ג מצות הוא הלכות בטעמיהן דוקא (עכ"פ בדרך קצרה), מ"מ מצינו שאדה"ז קורא גם להלכות פסוקות בלי טעמים, "פירוש התרי"ג מצות שבתורה".

ועוד זאת: "משנה", שהיא הלכות פסוקות בלי טעמים, נחשבת חלק בפני עצמה בלימוד התורה, שהרי החיוב לשלש זמן למידתו הוא – שליש במקרא שליש במשנה ושלש בתלמוד, היינו שצריך ללמוד משנה בזמן ב"ע. ולכאור' רה תמוה: כיון שלאדה"ז, אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריי"ן ואינו מקיים חובת ידיעת התורה עד שיודע גם טעמי ההלכות בדרך קצרה – א"כ למה נחשבת "משנה" חלק בפ"ע בלימוד התורה"י, ועד שהוא בזמן בפ"ע?

ועכצ"ל, דמ"ש אדה"ז שבלי ידיעת טעמי ההלכות עכ"פ בדרך קצרה א"א להבין, גופי ההלכות לאשורן על בוריי"ן, אין הכוונה להוציא לימוד משנת מכלל קיום מצות ידיעת, "פירוש

(44) ראה הקדמת בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז: וכמו שהאריך א"א מרד ז"ל בחיבורו בהל' ת"ת בביאר מצות ידיעת התורה שהיא חובה על כ"א מישראל לידע כל תרי"ג מצות ופירושיהן כמו שניתנו למשה בסיני שבביאוריהן ניתנו כמ"ש ואתנה לך את לוחות האבן והתורה זו תורה שבכתב והמצוה זו תורה שבע"פ.

(45) ל' אדה"ז שם (פ"ג ס"א).

(46) פ"ב ס"א, ושם בסוף הספיק.

(47) משא"כ להרמב"ם, שאפשר להורות מהל' כות פסוקות, מובן, שמשנה היא חלק בפ"ע.

ויש להוכיח זה (שגם לדברי אדה"ז חל על לימוד הלכות פסוקות בלי טעמים גדר ידיעת, "פירוש תרי"ג מצות שבתורה" וקיום מצות ידיעת התורה) מדברי אדה"ז עצמו לקמן בהל' ת"ת, שכתב ש, מי שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד טעמי ההלכות ומקורן ואפילו בלימוד המביא לידי מעשה לבדו רק הלכות פסוקות לבדן אף אם יעשה תורתו קבע מחמת קוצר דעתו . . אינו חייב לחיות חיי צער ולעשות מלאכתו עראי כדי להרבות בלימוד שאינו מבין על בוריו שהוא לימוד ההלכות בלי טעמים . . אא"כ עושה במדת חסידות ואהבת התורה [נדרק מי, שדעתו יפה ומצליח בתלמודו ויוכל להיות ת"ח ללמוד כל התורה שבעל פה מהתלמוד והפוסקים] חייב לעשות מלאכתו עראי כו'.

ומוכת, שאף שאין חיוב לחיות חיי צער בשביל לימוד הלכות פסוקות בלי טעמים, מ"מ, מפני, מדת חסידות ואהבת התורה יש מקום להנהיגה כזו, לחיות חיי צער כדי ללמוד הלכות פסוקות של כל תורה שבע"פ. והיינו, לפי שגם ע"ז חל גדר קיום מצות ידיעת תרי"ג מצות התורה, ורק להיות שזהו, "לימוד שאינו מבין על בוריו" אין לחייב את האדם לחיות חיי צער בשביל זה.

ח. ע"פ כל הנ"ל יובנו דברי אדה"ז הנ"ל (סעיף א), שיש עדיפות ללמוד הלכות פסוקות ממשניות וחיבור הרמב"ם לגבי לימוד קצת הלכות בטעמיהן בדרך קצרה (שאו מבין אותן, "לאשורן על בוריי"ן):

כיון שחובת הלימוד אינה סתם לשם ידיעת התורה (שאו מובן שיש עדיפות

(49) פ"ג ס"ד. וראה בארוכה קריא לשם ס"א (תתמד, א).

התרי"ג מצות", אלא כוונתו שחסר ב' שלימות ההבנה, "לאשורן על בוריי"ן".

ויש לומר, שזהו הטעם שממשיך שם, ולכן יש אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד – שלכאורה האיסור להורות (אפילו לעצמו) אין מקומו בהלכות ת"ת אלא בהלכות הוראה – אלא שבזה מדגיש אדה"ז, שחסרון ההבנה בלימוד הלכות פסוקות בלי טעמים נוגע בעיקר לענין הוראה, ש"ש אוסרין להורות . . מתוך הלכות פסוקות", אבל לא (כ"כ) לענין הלימוד, כי גם על לימוד הלכות פסוקות חל גדר ידיעת, "פירוש תרי"ג מצות שבתורה", ויש בזה קיום מצות ידיעת התורה, ורק – כיון ששלימות הידיעה וההבנה (לאשורן על בוריי"ן) דורשת גם ידיעת טעמי ההלכות עכ"פ בדרך קצרה – לכן צריך ללמוד גם, "שליש בתלמוד".

(48) להעיר גם מ"ש אדה"ז י"ד הל' שחיטה (ס"א בקריא סק"ח) בנוגע לשוחט. ע"ש. וגם לענין הוראה בכלל כתב מהרי"ל מ"א נאוריש (אחי אדה"ז) בשרית שארית יהודה שער המילואים ס"א: שאפי' האוסרים להורות מתוך הקיצורים כמבואר בדברי רבינו הג' אחמרי' ז"ל בה' ת"ת אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד לא שמענו ואף אתל' דחששו גם בדיעבד אין זה אלא דבר דשייך בהו הוראה כי לשון הראש כלל ל"א על הלימוד מתוך ספרי הרמב"ם כו' לא יכין כו' וזהו דוקא בסברא מתוך שצריך עומק השכל והרבה ישוב הדעת אבל בדברים פשוטים הרי אדרבה נגלה לעין כל שהרמב"ם העמיד הכל בלשון צח לשון המשנה ובשפה ברורה. ובהמשך הענין שם: אבל יש ויש רבים וכן שלמים גדולים חקרי לב שעשו הלכות פסוקות בקצרה דוקא משום דסיל' כאידך פי' שבי' רש"י כהא שמורים הלכה מתוך משנתם משום דבגמ' אמרי' הא מני כו' א' חסורא מחסרה כו' ולכן דור אחר דור כו'. ע"ש. וממשיך: צא ולמד מה' שריב שבגמ' החמירו מאד . . ורבינו הג' אחמרי' ז"ל לא החמיר כו' (כנ"ל בשרי' אדה"ז הל' שחיטה).